

Kanslichef Sonja Dahl
Utbildningsutskottet
Sveriges riksdag
100 12 STOCKHOLM

Forskningspropositionen 2008/09:50 rörande MAX IV och ESS

Den 23 oktober offentliggjordes Prop. 2008/09:50 – Ett lyft för forskning och innovation. Högscole- och forskningsminister Lars Leijonborg redovisade propositionen samma dag på Kungl. Vetenskapsakademien (KVA). I den frågestund som följde på ministerns presentation framgick att han prioriterade ESS-anläggningen framför MAX IV. Ministerns svar på en fråga var att det knappast kan bli tal om två accelerators i Lund. I propositionstexten däremot står det att "Sveriges regering arbetar för att förlägga European Spallation Source (ESS) till Lund" och tidigare på samma sida: "Det är enligt regeringen angeläget att MAX IV kommer till stånd" och några meningar senare "För statens del bör finansieringen (av MAX IV) ske inom de ramar som blir följden av satsningar i denna proposition". Dessa besked skapade stor oro. Vår tolkning av ministerns ord är att en satsning på ESS utesluter MAX IV.

KVA skrev i sitt yttrande över departementsskrivelsen Svenskt värdskap för ESS (DS 2005:20):

"Sammanfattningsvis tillstyrker KVA förslaget om svenskt värdskap för ESS under ett antal förutsättningar, bl a att:

- finansieringen säkerställs på det sätt som utredaren angivit nämligen "genom näringspolitiska insatser från staten och näringslivet" för uppbyggande så att inte den nuvarande, redan ansträngda, forskningsbudgeten belastas
- driftskostnaderna, som för svensk del uppskattas bli 100-200 Mkr kr per år, också finansieras genom näringspolitiska insatser utöver de resurser som idag disponeras av forskningsområdet
- det genomförs en grundligare utredning av projektförslagets vetenskapliga och ekonomiska för- och nackdelar och att denna fortsatt talar för förslaget
- det föreliggande förslaget uppdateras i relation till den internationella utvecklingen"
- forskningsprogram etableras som säkerställer svensk kompetens inom aktuella områden."

Dessa förutsättningar har inte uppfyllts. KVA vill därför framföra följande:

Enligt KVA:s mening bör MAX IV tveklöst prioriteras före ESS. MAX IV kommer att bli en internationell forskningsanläggning i absoluta frontlinjen som ett stort antal forskare både vid

svenska och utländska universitet ställer sig bakom och planerar att använda. MAX IV är väl utrett och förberett ur alla synpunkter. Motsvarande stöd för och behov av ESS finns i dagens läge inte. ESS är otillräckligt utrett från vetenskapliga och en rad andra perspektiv – frågor som är angelägna att besvara är till exempel vilka nya forskningsmöjligheter som öppnar sig genom ESS, vad erbjuder anläggningen som inte finns i motsvarande anläggningar i USA och Japan, vilka är de personella förutsättningar i Sverige för uppbyggnad, drift och användning av den? Hur konkurrenskraftig kommer anläggningen faktiskt att vara när den kommer i drift?

Vidare måste ett förverkligande av ESS föregås av en särskild satsning på att i Sverige snarast bygga upp forskningskompetens, som i dag saknas inom relevanta områden. Ett sådant program kan uppskattas till en årlig kostnad om ca 100 Mkr. Detta behov finns inte tillgodosett i propositionen.

Prioriteringarna i propositionen är därför mycket oroande. Leijonborgs presentation och skrivningarna i propositionen tolkar vi som att ESS-arbetet drivs vidare av regeringen medan förverkligandet av MAX IV läggs på is såvida inte Vetenskapsrådet och universiteten själva kan prioritera MAX IV på bekostnad av andra angelägna forskningsbehov. Uppenbarligen planerar regeringen att extra resurser skall avsättas för ESS-projektet utanför de ramar som diskuteras i propositionen. Dessa resurser borde i första hand användas för att skyndsamt realisera MAX IV.

Inför ett beslut om ESS bör regeringen avvakta resultatet av en bred internationell vetenskaplig utvärdering och en därpå följande diskussion med det svenska vetenskapssamhället. Enligt KVA:s mening har förutsättningarna för en sådan diskussion ännu inte skapats. En ny utredning bör belysa den vetenskapliga relevansen för ESS, realismen och konkurrenskraften hos de valda tekniska lösningarna, de personella förutsättningarna för konstruktion och uppbyggnad samt finansieringen.

Stockholm den 24 november 2008

Bo Sundqvist
Preses
Kungl. Vetenskapsakademien

Jan S. Nilsson
Ordförande
Forskningsstrategiska utskottet

Gunnar Öquist
Ständig sekreterare
Kungl. Vetenskapsakademien

Kopia för kännedom: Statssekreterare Peter Honeth, Utbildningsdepartementet
Statssekreterare Ola Alterå, Näringsdepartementet
Statssekreterare Ingemar Hansson, Finansdepartementet
Riksdagsledamot Lena Ek, Centerpartiet
Riksdagsledamot Gunnar Hökmark, Moderaterna
EU-parlamentariker Göran Färm, Socialdemokraterna
Landshövding Per Unckel